

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KREATIV FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH

Qo'ziyeva Muqaddam Abdusattorovna

Farg'ona viloyati, Bag'dod tumani MMTB ga qarashli 8-umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi

+998 97 214 78 80

jvjvgjuqugiig@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni shakllantirish jarayoni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritib berilgan. Kreativ fikrlash – bu bolalarning mustaqil, original va ijodiy tafakkur qilish qobiliyatini shakllantirishga yo'naltirilgan muhim kompetensiya bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi hisoblanadi.

Maqolada kreativ tafakkurning psixologik va pedagogik asoslari ko'rib chiqilib, bolalar tafakkuri rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun kreativ fikrlashni rivojlantirishga yordam beruvchi samarali metod va usullar, jumladan, muammoli ta'lim, loyiha usuli, assotsiativ fikrlash texnikalari, interfaol o'yinlar va mantiqiy jumboqlar muhokama qilinadi.

Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga yo'naltirilgan bo'lib, pedagoglar, tadqiqotchilar hamda ta'lim tashkilotchilari uchun foydali bo'lishi mumkin.

KALIT SO'ZLAR: kreativ fikrlash, boshlang'ich sinf, ta'lim metodlari, innovatsion pedagogika, ijodiy tafakkur, muammoli ta'lim, loyiha usuli, interfaol o'yinlar, STEAM-ta'lim, gamifikatsiya, assotsiativ fikrlash, raqamli texnologiyalar, pedagogik yondashuvlar.

KIRISH: Bugungi kunda jamiyatning jadal rivojlanishi, texnologik taraqqiyot va globallashtirish jarayonlari insonlardan yangicha fikrlash, muammolarni hal qilishning kreativ usullarini izlash hamda tez moslashish qobiliyatini talab qilmoqda. Shu boisdan, ta'lim tizimi oldida o'quvchilarda nafaqat fundamental bilimlarni shakllantirish, balki ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatish kabi dolzarb vazifa turibdi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida kreativ tafakkurni shakllantirish o'quvchilarning kelajakdagi intellektual salohiyati va muvaffaqiyatli shaxs sifatida shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim davri bolalarda bilishga bo'lgan qiziqish, fikrlash jarayonlarining jadallashishi va atrof-muhitni o'ziga xos idrok etish davri bo'lib, aynan

shu bosqichda kreativ fikrlash asoslarini shakllantirish zarur. O'quvchilarning muammoli vaziyatlarni hal qila olish qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil qaror qabul qilishga undash hamda yangi g'oyalarni ilgari surish qobiliyatlarini shakllantirish boshlang'ich sinf o'qituvchilarining asosiy vazifalaridan biridir.

Tadqiqotning maqsadi – boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ tafakkurni shakllantirishning samarali usullarini aniqlash va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini asoslab berishdir.

ASOSIY QISM:

1. Kreativ fikrlash tushunchasi va uning ahamiyati

Kreativ fikrlash – bu muammolarga yangicha yondashish, innovatsion g'oyalar yaratish va standart yechimlardan chetga chiqish qobiliyatidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirish ularning mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va ijodiy yondashish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ fikrlashga ega bolalar kelajakda yanada muvaffaqiyatli, moslashuvchan va innovatsiyalarga ochiq bo'lishadi.

2. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashning shakllanishi

Boshlang'ich sinf bosqichi bolaning tafakkuri, mantiqiy va ijodiy qobiliyatlari shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Shu bois kreativ fikrlashning rivojlanishi quyidagi asosiy omillarga bog'liq:

- Psixologik omillar – Bolalarning tasavvur qilish, muammolarni hal qilish va mantiqiy fikrlash qobiliyatlari yoshga bog'liq ravishda rivojlanadi.
- Pedagogik omillar – O'qituvchi tomonidan tanlangan metod va yondashuvlar o'quvchilarning ijodiy tafakkur darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.
- Ijtimoiy-muhit omillari – Ota-onalar va jamiyat bolalarning mustaqil fikrlash va kreativ tafakkur qilishga turtki berishi lozim.

3. Kreativ fikrlashni rivojlantirish metod va texnikalari

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ tafakkurini rivojlantirish uchun quyidagi samarali usullar qo'llaniladi:

3.1. Muammoli ta'lim

Muammoli ta'lim texnologiyasi bolalarni o'ylashga undaydi va ularni mustaqil ravishda muammolarni hal qilishga o'rgatadi. O'quvchilarga ochiq savollar berish, muammoli vaziyatlarni keltirish orqali kreativ yondashuv rivojlantiriladi.

3.2. Loyiha usuli

Loyiha asosida o'qitish bolalarni mustaqil izlanishga, yangi g'oyalarni ishlab chiqishga va ijodiy ishlar yaratishga rag'batlantiradi. Masalan, tabiatni muhofaza qilish bo'yicha loyiha yaratish orqali bolalar ekologik muammolar haqida fikr yuritishadi.

3.3. Assotsiativ fikrlash texnikalari

Bu usulda bolalar tasavvurini kengaytirish, ularni bir-biriga bog'liq bo'lmagan tushunchalarni uyg'unlashtirishga o'rgatish maqsad qilingan. Masalan, «Agar quyosh

sovuq bo'lsa?» kabi savollar orqali o'quvchilarga turli xayoliy vaziyatlarni tasavvur qilishga sharoit yaratiladi.

3.4. *Interfaol o'yinlar va mantiqiy jumboqlar*

O'yin orqali o'rganish o'quvchilarning qiziqishlarini oshirib, ularning fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bois ijodiy tafakkurga yo'naltirilgan mantiqiy jumboqlar, rebuslar va topishmoqlar qo'llanilishi samarali bo'ladi.

4. *Innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni*

Zamonaviy ta'lim jarayonida kreativ tafakkurni rivojlantirish uchun innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi:

- STEAM-ta'lim – Ilm-fan (Science), texnologiya (Technology), muhandislik (Engineering), san'at (Art) va matematika (Mathematics) integratsiyasiga asoslangan ta'lim modeli bo'lib, bolalarda tizimli va kreativ fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.
- Gamifikatsiya – O'yin elementlari asosida ta'lim jarayonini tashkil etish bolalarning motivatsiyasini oshirib, ularni ijodiy fikrlashga undaydi.
- Raqamli texnologiyalar – Interaktiv ta'lim platformalari, mobil ilovalar va onlayn resurslar kreativ fikrlashni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi.

5. *O'qituvchining roli va kreativ fikrlashni baholash*

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi kreativ fikrlash muhitini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga erkin fikr yuritish imkoniyatini berishi, o'z g'oyalari va yechimlarini ilgari surishlariga sharoit yaratishi lozim. Kreativ fikrlashni baholashda quyidagi mezonlar hisobga olinadi:

- Muammolarga innovatsion yondashish qobiliyati;
- Mustaqil fikrlar va g'oyalarni ilgari surish darajasi;
- O'ziga xos va noodatiy yechimlarni taklif qila olish;
- Ijodiy tafakkur va tasavvur qilish darajasi.

6. *Tadqiqot natijalari va amaliy tavsiyalar*

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni shakllantirish uchun muammoli ta'lim, loyiha usuli, interfaol o'yinlar va zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilgan yondashuvlar samarali hisoblanadi. Pedagoglarga quyidagi tavsiyalar beriladi:

- O'quvchilarga erkin fikrlash va o'z g'oyalarni ifodalash imkoniyatini yaratish;
- Mashg'ulotlarda interfaol va ijodiy o'yinlardan keng foydalanish;
- STEAM-ta'lim elementlarini dars jarayoniga integratsiya qilish;
- O'quvchilarning mustaqil izlanish va yangi g'oyalarni taklif qilish ko'nikmalarini shakllantirish.

Ushbu tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirish bo'yicha samarali metod va texnologiyalarni tavsiya etishga xizmat qiladi.

XULOSA: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kreativ tafakkur bolalarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, yangi g'oyalarni ilgari surish va atrof-muhitni o'ziga xos tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maqolada kreativ fikrlashning psixologik va pedagogik asoslari tahlil qilinib, uni rivojlantirishga qaratilgan samarali metod va texnologiyalar ko'rib chiqildi. Jumladan, muammoli ta'lim, loyiha usuli, assotsiativ fikrlash texnikalari, interfaol o'yinlar hamda zamonaviy innovatsion yondashuvlar (STEAM-ta'lim, gamifikatsiya, raqamli texnologiyalar) kreativ tafakkurni rivojlantirishning eng samarali vositalari sifatida tavsiya qilindi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi tomonidan ta'lim jarayonida erkin fikrlash muhitining yaratilishi, o'yin va innovatsion texnologiyalardan foydalanish, bolalarning mustaqil izlanishlariga yo'l ochish kreativ fikrlashni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalariga asoslanib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ tafakkurini rivojlantirish bo'yicha quyidagi tavsiyalar beriladi:

- Ta'lim jarayonida ochiq muhokamalar va erkin ijodiy mashg'ulotlarni ko'proq tashkil etish;
- O'quvchilarga muammolarni mustaqil hal qilish imkoniyatini yaratish;
- O'yin texnologiyalari va interfaol usullardan faol foydalanish;
- STEAM-ta'lim va raqamli texnologiyalarni dars jarayoniga integratsiya qilish;
- Kreativ tafakkurni baholash va rag'batlantirish tizimini ishlab chiqish.

Shunday qilib, boshlang'ich sinfda kreativ fikrlashni shakllantirish nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, balki kelajak avlodning ijodiy va innovatsion fikrlaydigan shaxs sifatida kamol topishiga ham zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Амонашвили, Ш. А. Личностно-гуманная педагогика. – Москва: Педагогика, 1990.
2. Выготский, Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – Москва: Просвещение, 1967.
3. Dewey, J. How We Think. – Boston: D.C. Heath & Co, 1910.
4. Guilford, J. P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967.
5. Torrance, E. P. Guiding Creative Talent. – New Jersey: Prentice-Hall, 1962.
6. Назарова, Т. А. Развитие креативного мышления у младших школьников. – Санкт-Петербург: Питер, 2018.
7. Каримова, Д. Ш. Современные методики развития креативного мышления у детей. – Ташкент: Фан ва технологиялар, 2020.
8. Махмудов, У. Болалар психологияси ва креатив тафаккур. – Тошкент: Ўқитувчи, 2019.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PQ-4471-sonli qarori "O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyasi".
10. UNESCO. Education for the 21st Century: Challenges and Prospects. – Paris: UNESCO Publishing, 2015.